

A SZÓTÁR ÖSSZEKÖT

MURÁTH JUDIT¹, SZÖLLŐSY ÉVA²

¹PTE KTK Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont,

Terminológiai Dokumentációs Központ | ²PhD, lexikográfus

murath.ferencne@ktk.pte.hu | szeva1@freemail.hu | DOI 10.18135/PG70.2024.11

1. Bevezetés

Egyedül nem megy. Ezt mindenki tudja, aki egy-egy szótár írásával, megjelentetésével és forgalmazásával valahogy kapcsolatba került. A szakszótár meg végképp sokemlerves műfaj. Aki szakszótárírással adja a fejét, legyen az lexikográfus vagy egy-egy szakterület specialistája, azért teszi, mert munkájával az érdekeltek szakmai ismereteinek és nyelvi kifejezőképességének gyarapítását kívánja szolgálni. Akkor lesz jó és használható a szótárunk, ha használói széles körének igényeivel tisztában vagyunk. A szótár tehát összeköti. Összeköti továbbá a szakembereket és lexikográfusokat, de összeköti azokat is, akik az évszázadok alatt megszületett művek adatait szeretnék egybegyűjteni, és végül bennünket is az Ünnepelettel. A mi ismeretségünk és barátságunk is ezer szállal kapcsolódik a szótárhoz. Ha nincs ez a barátság, egész biztosan nem jön létre az a közös munka, amelynek eredményeként eddig közel száz számítástechnikai/informatikai szótárt és lexikont sikerült felkutatni, adatait rögzíteni és közreadni adattárunkban. Ebbe a folyamatba kívánunk most e jeles alkalomból első ízben rövid betekintést nyújtani.

A PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Terminológiai Dokumentációs Központjában épülő elektronikus adatbázis, amely a magyarral kapcsolt szakszótárak és -lexikonok bibliográfiáját kívánja kutatók és érdeklődők számára rendelkezésre bocsátani, széles körű összefogással készül. A projekt célja az egynyelvű (magyar), a kétnyelvű és a többnyelvű szakszótárak és -lexikonok lehetőleg teljes körű bibliográfiájának elkészítése a 16. századtól napjainkig. Hosszú kutató- és adatrögzítő munkálatok után 2019-ben megnyitottuk az adatbázist, és azóta minden érdeklődő számára hozzáférhetőek a a „Publikált” kategóriában lévő adatlapok. Az eddigi kutatások és gyűjtőmunka eredményeként pillanatnyilag 25 szakterületről 1006 adatlap érhető el (<https://szakszotar.lib.pte.hu>).

2. A számítástechnikai/informatikai szótárak és lexikonok adatbázisunkban

Az adatbázisba felvett, magyar nyelvű, valamint magyarral kapcsolt számítástechnikai/informatikai szótárak és lexikonok kutatója Szöllősy Éva, mellette még Czékman Orsolya, Seidl-Pécs Olívia, Szamosmenti Marianne, Muráth Judit és Farkas Flóra. Az 1963 és 2020 között megjelent munkák rendkívül érdekes, tarka képet mutatnak, és a bennük dokumentált tartalmakkal alátámasztják Prószéky Gábor azon megállapítását, hogy „...a magyar nyelvű közösségnek az interkulturális kommunikáció megváltozása tekintetében nagy esélye a számítógép és az elektronikus kommunikáció megjelenése” (Prószéky, 2017: 332). E nagyon új, az élet minden területét behálózó szakterület szókin-

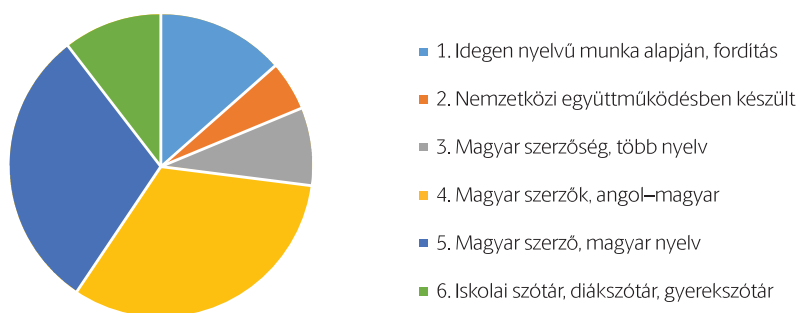
csének fejlődését őrző dokumentumok bemutatása nem egyszerű feladat. A kutatás és dokumentálás közben a kérdések sokaságával találtuk magunkat szembe, amelyek közül itt és most hármát szeretnénk kiemelni.

Mindjárt az adatgyűjtés elején felmerült a szakterületi besorolás kérdése. Hosszú ideig a műszaki tudományok és a matematika is magáénak vallotta ezt az új szakterületet (Czékmán, 2020: 237; Seidl-Péché, 2020: 280). Ugyanez elmondható a statisztikáról is (Hegedűs, 1977). Lassan azonban rendeződött a helyzet. Időközben, pontosabban 1995-ben már az ETO-ba is bekerült önálló szakcsoportként, először „004 Számítógép-tudomány, Számítástechnika” besorolással és elnevezéssel (Barátné Hajdu, 2007: 31).

A következő kérdés, hogy milyen szerzőséggel, hogyan készültek e szótárak és lexikonok. A korai munkák között több szótár nemzetközi együttműködésben készült. Kiváló példa erre a vállalatirányítási számítógép-alkalmazás fogalmainak kétkötetes terminológiai szótára, amely bolgár, német (NDK), cseh, szovjet és magyar (Szófia, Drezda, Prága, Moszkva, Minszk, Budapest) részvétellel készült. A magyar partner a budapesti Rendszertechnikai Vállalat volt. Az egyik kötet 851 fogalom egységes, egynyelvű értelmező szótára, a másik pedig a kifejezések ötnyelvű (magyar, német, angol, orosz, eszperantó) szótára. A két kötet kiadását számos hazai és külföldi irodalomkutatás és konzultáció előzte meg. A magyarországi kiadás egyik szerkesztője Siklaky István közgazdász és informatikus volt (Siklaky, 1972a, 1972b). Hasonlóképpen nemzetközi összefogással készültek az 1970-es években a könyvtárügy, a kartográfia, a statisztika és a számítástechnika területén készített szótárak (5 db).

Gyakran alkalmazott eljárás egy-egy idegen nyelvű munka, azaz elsősorban egy-egy angol vagy német nyelvterületen megjelent szótár, képes szótár vagy lexikon fordítása. 1963 és 2005 között 13 ilyen munka került a magyar olvasók kezébe, az egynyelvű értelmező szótártól a képes szótáron át a 11 nyelvű szakszótárig. A következő csoportba a magyar szerzők többnyelvű szótárai tartoznak, ezek között vannak a határon túli magyar iskoláknak készült szótárak is (8 db). A két legnépesebb csoport magyar szerzők angol–magyar szótárai (31 db), valamint ugyancsak magyar szerzők magyar nyelvű munkái (29 db). Említést érdemelnek még a kifejezetten iskolai célra megírt szótárak (10 db). Összesen 82 szótár (négy munkának két csoportban is helye van).

Milyen szerzőséggel, hogyan készült?

A harmadik kérdés, amelynek megválaszolása még a továbbiak során is fejlődést okoz, a munkák műfaj szerinti besorolása. Egyrészt a címek alapján nem mindig lehet besorolni egy-egy adott szaklexikográfiai kategóriába bizonyos műveket, ezért jó gyakorlatnak bizonyult, hogy minden művet kézbe veszünk. Másrészt az értelmező szótárak és a lexikonok közötti határok gyakran elmosódnak, csakúgy, mint az értelmező szótárak és a kétnyelvű szótárak közötti határok. Egy-egy adott mű szerzői ugyanis praktikumra törekednek, és azokkal az információkkal töltik meg munkájukat, amelyek tapasztalataik szerint a legjobb helykihasználással segítik az adott szakterületen tájékozódni kívánó olvasót.

3. Kitekintés

A számítástechnikai/informatikai szótárak és lexikonok rögzítése, az adataik pontosítása adatbázisunkban lassan a végéhez közeledik. A nyomtatott szótárak és lexikonok mellett fontos további feladatunk a még fel nem fedezett, elektronikusan tárolt szókincsgyűjtemények felkutatása, és azok adataival a meglévő gyűjteményünk kiegészítése.

Irodalom

- Barátné Hajdu Á. (2007). A magyar ETO-kiadás munkálatai. Hazai és nemzetközi tapasztalatok. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 16(2) (pp. 20–39). <http://epa.oszk.hu/01300/01367/00122/pdf/02muhelykerdesek.pdf> (2024. 02. 13).
- Czékmán O. (2020). A magyar matematikai szótárak a 20. században. In Muráth J. (szerk.), *Magyar szaklexikográfia* (pp. 225–251). Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Prószéky G. (2017). A számítógép, az elektronikus kommunikáció és az internet hatása. In Tolcsvay Nagy G. (szerk.), *A magyar nyelv jelene és jövője* (pp. 321–335). Budapest: Gondolat Kiadó.
- Seidl-Pécs O. (2020). A műszaki szaklexikográfia Magyarországon. In Muráth J. (szerk.), *Magyar szaklexikográfia* (pp. 273–301). Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Síklaky I. & Ruisz R. (szerk.). (1972a). *A vállalatirányítási számítógép-alkalmazás fogalmainak értelmező szótára*. Budapest: Számítástechnikai Oktató Központ. Main collaborator: Faragó Sándor.
- Síklaky I. & Ruisz R. (szerk.). (1972b). *A vállalatirányítási számítógép-alkalmazás fogalmainak többnyelvű szótára: magyar–német–angol–orosz–eszperantó*. Budapest: Számítástechnikai Oktató Központ. Main collaborator: Faragó Sándor.